

مقایسه عوامل شخصیتی و دین‌داری درونی و بیرونی در نوجوانان با و بدون رفتارهای پرخطر

سیده سمیرا جزایری^۱
علی اصغر اصغرنژاد فرید^۲
میترا خاقانی^۳

چکیده

هدف از این پژوهش، مقایسه عوامل‌های شخصیتی و دین‌داری درونی و بیرونی نوجوانان با و بدون رفتارهای پرخطر بود. روش تحقیق حاضر از نوع پس‌رویدادی یا علی-مقایسه‌ای است. بدین منظور، نمونه‌ای متشکل از ۳۳۸ نفر از نوجوانان با رفتارهای پرخطر (۱۶۸ نفر) و نوجوانان بدون رفتارهای پرخطر (۱۷۰ نفر) به صورت نمونه‌گیری در دسترس و مطابق با فرمول کوکران انتخاب شدند. ابزارهای پژوهش شامل پرسش‌نامه شخصیتی نئو فرم کوتاه (۱۹۸۵) و پرسش‌نامه جهت‌گیری دینداری آلپورت (۱۹۶۷) و پرسش‌نامه مقیاس خطرپذیری نوجوانان ایرانی بود. داده‌ها نیز با تحلیل واریانس یک‌طرفه (مانوا) تجزیه و تحلیل شدند. نتایج حاصل از تحلیل واریانس یک‌طرفه نشان داد که بین عامل‌های شخصیتی و دینداری درونی و بیرونی نوجوانان با و بدون رفتارهای پرخطر تفاوت معناداری وجود دارد (۰/۰۰۱). بنابراین، یکی از عوامل مرتبط با رفتارهای پرخطر، عامل

۱. کارشناس ارشد روان‌شناسی شخصیت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد الکترونیکی، تهران، ایران (samira.jazayeri@gmail.com) (نویسنده مسئول).

۲. دانشیار گروه روان‌شناسی، دانشگاه علوم پزشکی ایران، تهران، ایران.

۳. استادیار گروه جامعه‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرج، کرج، ایران.

شخصیتی و دین‌داری درونی و بیرونی نوجوانان است که نیازمند توجه بیشتر متخصصان این حوزه نسبت به این متغیرهاست.

واژه‌های کلیدی: عوامل شخصیتی، دین‌داری، نوجوانان، رفتارهای پرخطر.

Comparison of the personality components and the internal and external religious beliefs of adolescents with and without high-risk behaviors

Seyyede Samira Jazayeri¹

Aliasghar Asgharnežād Farid²

Mitra Khaghani³

Abstract

This study *proposed* to compare the personality components and the internal and external religious beliefs of adolescents with and without high-risk behaviors. Our *method* was a post-event or causal-comparative type. Do to so, considering Cochran table, a sample of 338 adolescents with high-risk (168) and without high-risk (170 persons) behaviors were selected and their characteristics were verified using Short NEO Personality Inventory (1985) and Allport Religious Orientation Questionnaire (1967), and the Questionnaire of risk scale of Iranian teenagers. The obtained information was analyzed statically by one-way variance analysis (MANOVA). According to the obtained *results* of the statistical analyses, significantly different personality components and internal and external religious beliefs were discovered in adolescents with and without high-risk behaviors (0/001). Accordingly, it could be *concluded* that meaningful relationship exists between the high-risk behaviors and either personality traits or internal and external religious beliefs of adolescents, to which more attentions are required.

Keywords: personality factors, religious beliefs, adolescents, high risk behaviors.

مقدمه

مرحله نوجوانی یکی از بحرانی‌ترین مراحل زندگی برای هر فرد و خانواده اوست. با ورود به دوره نوجوانی، تحولات بسیار عمیقی از نظر فیزیکی، روانی و اجتماعی در نوجوانان

-
1. Masters of Personality Psychology, Islamic Azad University, Electronic Branch, Tehran, Iran (samira.jazayeri@gmail.com) (Corresponding author).
 2. Associate Professor, Department of Psychology, Iran University of Medical Sciences, Tehran, Iran.
 3. Assistant Professor of Sociology, Islamic Azad University, Karaj Branch, Karaj, Iran.

به وجود می‌آید که موجب برهم خوردن تعادل و توازن جسم و روان آن‌ها می‌شود (هانت و مک کی، ۲۰۱۵). یکی از مسائلی که در دوره نوجوانی باید به آن توجه کرد، رفتارهای پرخطر آبی است که سلامت و آسایش نوجوانان را در معرض خطر قرار می‌دهد. شیوع رفتارهای پرخطر در جوامع یکی از موارد جدی تهدیدکننده سلامت است که در سال‌های اخیر با توجه به تغییرات سریع اجتماعی از سوی سازمان‌های بهداشتی، مجریان قانون و سیاست‌گذاران اجتماعی مورد توجه قرار گرفته است (اسماعیل‌زاده و همکاران، ۱۳۹۳). مطالعات مختلف در دهه‌های اخیر نشان داده‌اند که رفتارهای پرخطر در دوران نوجوانی بسیار رایج و پرتکرارند (جانستون^۲، ۲۰۰۶، به نقل از اکبری و زارع، ۱۳۹۱). در واقع رفتارهای پرخطر یکی از پیچیده‌ترین آسیب‌های اجتماعی و از مصادیق عمده انحرافات محسوب می‌شود که می‌تواند پایه و اساس بسیاری از آسیب‌ها و معضلات اجتماعی در سطح جامعه شود. مثال‌هایی از این رفتارهای پرخطر عبارت‌اند از: بی‌دقتی و رفتارهای غیرمعمول در رانندگی، کنجکاوی در استفاده از مواد مخدر و مشروبات الکلی، گریز از مدرسه، دزدی، پرخاشگری، روابط جنسی نامشروع و غیراخلاقی، بی‌نظمی‌های غذایی، عصیان و سرکشی در رعایت قوانین و مقررات، ارتکاب جرم، خودکشی، و انجام ورزش‌های خطرناک (یاریاری و همکاران، ۱۳۹۴). فیسچاف^۴ و همکاران به این نتیجه رسیدند که نوجوانان به این دلیل درگیر رفتارهای پرخطر می‌شوند که خود را آسیب‌ناپذیر می‌دانند. علل مختلفی برای گرایش به رفتارهای پرخطر گزارش شده است. این علل می‌تواند ناشی از روابط خانوادگی و روش‌های فرزندپروری والدین، شامل بی‌ثباتی رفتار والدین، فقدان حمایت روانی و عدم توجه از جانب والدین، تجارب یادگیری معیوب در زمینه سازگاری با قوانین و مقررات و ارزش‌های اخلاقی، عوامل روان‌شناختی از جمله هوش کمتر از متوسط باشد (یاریاری و همکاران، ۱۳۹۴). نظریات مختلفی در مورد علل رفتارهای پرخطر ذکر شده است؛ از جمله نظریه بوم‌شناختی فرض را بر این گذاشته است که بزهکاری با برخی از ویژگی‌های شهرنشینی مانند زبان، قومیت، مهاجرت، حوزه‌های سکونت گاهی و تراکم جمعیت رابطه دارد (احمدی، ۱۳۸۴).

یکی از متغیرهایی که ممکن است با رفتار پرخطر نوجوانان در ارتباط باشد،

-
1. Hunt & McKay
 2. high-Risk behavior
 3. Johnston
 4. Fischhoff

عوامل‌های شخصیتی^۱ است. عامل‌های شخصیتی الگوهای افکار، احساسات و اعمال را منعکس می‌کند که در طی زمان و موقعیت‌ها نسبتاً پایدار به وجود می‌آیند (اوندر^۲، ۲۰۱۲). به نظر می‌رسد برخی افراد از نظر عوامل شخصیتی، بیشتر مستعد خطر کردن هستند. اگرچه هنوز در مورد ساختار بنیادی صفات شخصیتی اختلاف نظراتی وجود دارد، اما اکنون بیشتر محققان شخصیت، مدل پنج عاملی را پذیرفته‌اند (کاستا و مک کری^۳، ۱۹۹۲). پنج عامل بزرگ عبارت‌اند از: روان‌رنجورخویی، برون‌گرایی، تجربه‌پذیری، توافق و وظیفه‌شناسی. روان‌رنجورخویی یعنی تمایل به تجربه هیجانات منفی مثل اضطراب و افسردگی؛ برون‌گرایی یعنی تمایل به معاشرت، خون‌گرمی، جرئت‌مندی، جست‌وجوی محرک، فعال و شاد بودن؛ تجربه‌پذیری یعنی تمایل به تخیل، خلاقیت، حساسیت هیجانی و هنری و غیرمعارف بودن؛ توافق یعنی بُعد بین‌فردی روابط که با نوع دوستی، اعتماد، تواضع و همکاری مشخص می‌شود؛ و وظیفه‌شناسی یعنی تمایل به نظم، پیشرفت‌گرایی، پافشاری و قابل اطمینان بودن و پیروی از قوانین و اصول اخلاقی (کازمینی و مدرس غروی، ۱۳۹۲). در پیشینه پژوهشی، مطالعات اندکی به بررسی رابطه بین خطر کردن از نظر رفتار جنسی و عوامل شخصیتی بر اساس مدل پنج عاملی نئو پرداخته‌اند. در این راستا، میرشکاری (۱۳۹۶) در پژوهشی نشان داد که بر اساس ویژگی‌های شخصیتی روان‌رنجورخویی، برون‌گرایی، تجربه‌پذیری، توافق و وظیفه‌شناسی می‌توان عامل‌های رفتار رانندگی را پیش‌بینی کرد. در پژوهش وی، هم‌بستگی بین متغیرهای پیش‌بین شخصیتی و متغیرهای رفتار رانندگی معنادار بود. بنابراین، ویژگی‌های شخصیتی و عامل‌های رفتار رانندگی رانندگان در بروز حوادث رانندگی نقش مهمی دارد و بر اساس نتایج به دست آمده مهم‌ترین عامل در بروز رفتارهای پرخطر رانندگی عوامل فردی و شخصیتی است. زراعی و بلقان‌آبادی (۱۳۹۶) در پژوهشی نشان دادند که رانندگان پرخطر از نظر شخصیتی در عوامل روان‌رنجورخویی و برون‌گرایی، اختلاف معناداری نسبت به رانندگان عادی دارند. مختارنیا (۱۳۹۴) در پژوهشی نشان داد که ویژگی‌های شخصیتی با تعارضات خانواده، گرایش به اعتیاد و سایر رفتارهای پرخطر در بین نوجوانان ارتباط دارد.

یکی دیگر از متغیرهای مهم در ارتباط با رفتار جنسی پرخطر دوره نوجوانی،

1. personality traits
2. Onder
3. Costa & McCrae

دین‌داری درونی و بیرونی^۱ است. آقابابائی (۱۳۹۱) نشان داده است که بین عامل‌های شخصیتی همچون صداقت و تواضع با شخصیت و دین‌داری ارتباط معناداری وجود دارد. به‌علاوه، در پژوهش محدثه جهان‌شاهی و خدابخش احمدی (۱۳۹۷) نشان داده شد که حیا به‌منزله مؤلفه‌ای اخلاقی که بسیار در باورهای دینی بر آن تأکید شده، بر تمایل نوجوانان به ارتکاب رفتارهای پرخطر مؤثر است. دین به‌منزله جزئی از فرهنگ می‌تواند بر تصمیم‌گیری به‌واسطه اثرگذاری بر مفهوم افراد از هویت شخصی خودشان و نیز بر هنجارمند ساختن باورها و ارزش‌های معین اثر بگذارد (گیلبرت^۲، ۲۰۰۸). دین سیستم سازمان‌یافته‌ای از باورها، اعمال و تشریفات هر جامعه است. دین برای افزایش حس نزدیکی به وجودی مقدس یا برتر (این ممکن است خدا، نیروی مافوق، یا واقعیت/حقیقت نهایی باشد)، و ارتقای درک و فهم از رابطه و مسئولیت فرد برای زندگی با دیگران در یک جامعه طراحی شده است. لذا، دین متمرکز بر جامعه است (سازماندهی‌شده در درون اعمال رسمی که قابل مشاهده و قابل اندازه‌گیری‌اند)، ممکن است بر حسب رفتارها و مسئولیت‌ها قدرت طلب باشد، و اغلب با باورها و خط‌مشی‌هایی در ارتباط است که از بین اهداف دیگر، به‌دنبال جداسازی خوب از بد است (کوئینگ و هارولد^۳، ۲۰۰۵). دین‌دار بودن هر فرد رابطه رفتاری، عاطفی، و شناختی وی را با دین مورد احترامش توصیف می‌کند. دین‌دار بودن شامل ثبات نیرومند بین رفتار و ارزش‌های دینی است، ولی دربرگیرنده یک مقاومت شدیدتر برای تغییر رفتارها و ارزش‌های موجود نیز هست (قره‌داغی و همکاران، ۱۳۹۱). نظریات مختلفی درمورد باورها و جهت‌گیری دینی افراد بیان شده است. در این بین، یکی از نظریه‌های مهم، نظریه دین‌داری درونی و بیرونی آلپورت است. آلپورت به دو نوع باور دینی اشاره می‌کند. از نظر او دین طیف وسیعی است که از یک سو برای افراد معنایی ابزاری دارد و از سوی دیگر نوعی معنا و معنایابی است که خود‌انگیزه اصلی زندگی است و ارزش درونی دارد. دین‌داری درونی به خودی خود برای فرد جنبه انگیزشی دارد و به دیگر محرک‌ها نیازی ندارد. فرضیه او بر این است که دین‌داری بیرونی کمتر از دین‌داری درونی جنبه پیش‌گیرانه و درمان‌گرانه دارد. برای بسیاری از مردم دین عادت‌های ملال‌آور، تشریفاتی، صرفاً فرهنگی، برای جشن‌ها و مراسم سنتی است که برای آرامش خانوادگی، شخصی، و مسائلی از این قبیل مورد استفاده قرار

1. internal and external religious beliefs
2. Gilbert
3. Koenig & Harold

می‌گیرد. برای برخی دیگر مقامی در پی دارد، اعتماد به نفس آن‌ها را تقویت می‌کند، اهداف و نتایج آن‌ها را به پیش می‌برد، به وسیله آن بر دوستانشان فائق می‌آیند، در دیگران نفوذ می‌کنند و قدرتی برای خود فراهم می‌کنند. گاهی نیز در این راستا، دین دفاعی است در برابر واقعیت. کسانی که دین‌داری بیرونی دارند، از نظر فلسفه الهی، به خداوند روی می‌آورند، ولی از خود دور نمی‌شوند. دین‌داری درونی به شکل ابزاری سازمان نمی‌گیرد و وسیله‌ای برای کنترل ترس‌ها و کسب آسایش و راحتی و یا تلاشی برای والایی‌گرایی مسائل جنسی یا آرزوهای کمال‌جویانه نیست. آلپورت معتقد بود که تنها دین‌داری با جهت‌گیری درونی است که سلامت روانی را تضمین می‌کند (جان‌بزرگی، ۱۳۸۶). باورهای درباره کنترل خدا ممکن است بر نوجوانان اثر بگذارد تا آن‌ها در رفتار حفاظتی بهداشتی‌شان قدرتمند یا منفعل باشند. برای مثال، باور به اینکه خدا مستقیماً رفتار آن‌ها را کنترل می‌کند ممکن است در جوانان احساس ارتباط با چیزی بزرگ‌تر از خودشان ایجاد کند که آن‌ها را برای اتخاذ تصمیمات انطباقی قدرتمند می‌کند. با وجود این، نوجوانان ممکن است نقش منفعلانه‌تری نیز بگیرند. به این ترتیب که همه تصمیمات را به خدا واگذار کنند و در اتخاذ تصمیمات حفاظتی کم‌توان باقی بمانند (گوگین^۱ و همکاران، ۲۰۰۷). ایمان دینی با بهداشت جسمی، بهداشت روانی، و شادکامی در مطالعات متعدد ارتباط مثبت داشته است. نگرش اخلاقی مبتنی بر دین‌داری ممکن است درگیری نوجوانان در رفتارهای پرخطر از قبیل مقاربت جنسی زودهنگام یا استفاده از داروهای الکلی را کاهش دهد (اسکارپا و هادن^۲، ۲۰۰۶). در این راستا، اقدام‌پور و حاصلی (۱۳۹۷) در پژوهشی سیستماتیک نشان دادند که بیشتر مطالعات ارتباط بین دین با درگیر شدن در رابطه جنسی قبل از ازدواج را تأیید کرده بودند (۵۳/۸۵ درصد). احمدی و شاحسنی (۱۳۹۶) در پژوهشی نشان دادند که بین متغیرهای مستقل از جنسیت، تحصیلات، تأهل، سطح تحصیلات، میزان ارتباط با افراد متمایل به رفتارهای پرخطر، گرایش دوستان به رفتارهای پرخطر، میزان گرایش به باورهای دینی و میزان انجام اعمال و فرایض دینی با متغیر وابسته که گرایش به رفتارهای پرخطر است، رابطه منفی وجود دارد. نساییان (۱۳۹۵) در پژوهشی نشان داد که بین جهت‌گیری دین‌داری بیرونی و خشونت دانشجویان هم‌بستگی معنادار و مستقیمی وجود دارد؛ به عبارتی با بالا رفتن میزان جهت‌گیری بیرونی دانشجویان بر

1. Goggin
2. Scarpa & Haden

خطرپذیری جنسی آن‌ها افزوده می‌شود. بین جهت‌گیری دین‌داری درونی و خشونت دانشجویان هم‌بستگی معنادار و معکوس وجود دارد؛ به عبارتی با بالا رفتن میزان جهت‌گیری درونی دانشجویان از میزان خطرپذیری جنسی آن‌ها کاسته می‌شود. بنابراین در محیط‌های آموزشی و خانوادگی باید به این مقوله‌ها توجه بیشتری شود. گولد^۱ و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهشی نشان دادند که رفتارهای پرخطر در بین جوانان نامتدین بیشتر از جوانانی است که به خدا ایمان دارند و نقش دین را در زندگی خود مهم و ارزشمند می‌دانند. سینها^۲ و همکاران (۲۰۱۶) در پژوهشی نشان داده‌اند که متغیرهای دینی به‌طور قابل ملاحظه‌ای در کاهش رفتارهای پرخطری همانند سیگار کشیدن، استفاده از الکل، فعالیت‌های جنسی، استفاده از ماری‌جوآنا دخیل بوده‌اند. همچنین، یافته‌های کوئینگ^۳ (۲۰۱۵) نشان از اهمیت دین و معنویت در پیش‌گیری از رفتاری پرخطر جنسی نوجوانان دارد.

نوجوانان بدون راهنمایی و آموزش جدی و مؤثر قادر به کنترل، تسلط و موفقیت در توانایی‌های جنسی نیستند و درمورد مسائل جنسی خود نگران و بیمناک‌اند. ناآگاهی در این دوره امکان بروز رفتارهای جنسی پرخطر و انحرافات و لغزش‌های جنسی را بیشتر می‌کند. از طرف دیگر، طی سال‌های اخیر تمایلات و انگیزه‌های زیادی برای انجام مطالعات در زمینه مخاطرات سلامتی ناشی از رفتارهای پرخطر جنسی ایجاد شده است. درک اینکه چه مسائلی سبب ایجاد انگیزه در نوجوانان برای انجام یا پرهیز از رفتارهای پرخطر می‌شود، به محقق این امکان را می‌دهد تا درپی بررسی این مسئله ضروری و مهم باشند. لذا، هدف از انجام این پژوهش، مقایسه عوامل‌های شخصیتی و دین‌داری درونی و بیرونی نوجوانان با و بدون رفتارهای پرخطر است که فرضیات زیر را مورد آزمون قرار داده است:

بین عامل‌های شخصیتی نوجوانان با و بدون رفتارهای پرخطر تفاوت وجود دارد.

بین دین‌داری درونی و بیرونی نوجوانان با و بدون رفتارهای پرخطر تفاوت وجود

دارد.

روش پژوهش

طرح پژوهش حاضر از نوع پس‌رویدادی یا علی - مقایسه‌ای است. بر اساس پاسخ‌های داده‌شده به پرسش‌نامه مقیاس خطرپذیری نوجوانان ایرانی که محمدی و همکاران در سال

1. Gold
2. Sinha
3. Koenig

۱۳۹۰ آن را طراحی کرده‌اند، جامعه آماری این پژوهش از بین دانش‌آموزان مقطع تحصیلی متوسطه دوم ۱۳۹۷-۱۳۹۸ منطقه ۲ شهر تهران به دو بخش تقسیم شد. بخش اول شامل دانش‌آموزانی است که دارای رفتارهای پرخطر هستند و بخش دوم نیز شامل آن دسته دانش‌آموزانی است که در این مقطع مشغول به تحصیل بوده و رفتارهای پرخطر ندارند. با استفاده از روش نمونه‌گیری در دسترس و مطابق با فرمول کوکران، ۳۳۸ نفر انتخاب شدند. نحوه انتخاب دانش‌آموزان به این صورت بود که با استفاده از مقیاس خطرپذیری نوجوانان ایرانی، دانش‌آموزان دارای نمرات بالا در این مقیاس به‌منزله نوجوانان با رفتارهای پرخطر و دانش‌آموزان دارای نمرات پایین در این مقیاس به‌عنوان نوجوانان بدون رفتارهای پرخطر گروه‌بندی شدند.

در این پژوهش، روش‌های گردآوری داده‌ها شامل دو روش بود: ۱. روش کتابخانه‌ای (جمع‌آوری اطلاعات درمورد مبانی نظری و مفاهیم)، ۲. روش میدانی که از ابزارهای زیر استفاده شده است.

پرسش‌نامه شخصیتی نئو - فرم کوتاه (NEO-FFI): پرسش‌نامه شخصیتی نئو یکی از معتبرترین ابزارها در زمینه شخصیت است که توسط مک کری و کوستا در سال ۱۹۸۵ معرفی شده است. این پرسش‌نامه دارای دو فرم بلند و کوتاه است. فرم بلند این پرسش‌نامه در ۲۴۰ سؤال به‌منظور اندازه‌گیری پنج عامل روان‌رنجورخویی، برون‌گرایی، تجربه‌پذیری، توافق و وظیفه‌شناسی طراحی شده است. فرم کوتاه این پرسش‌نامه نیز ۶۰ سؤال دارد که برای ارزیابی پنج عامل اصلی شخصیت به کار می‌رود. نحوه نمره‌گذاری سؤالات این پرسش‌نامه به‌صورت لیکرت پنج‌گزینه‌ای (کاملاً مخالفم تا کاملاً موافقم) است. برخی سؤالات به‌صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. فرم کوتاه پرسش‌نامه شخصیتی نئو به بسیاری از زبان‌های دنیا ترجمه و اعتباریابی شده است (تقوی، ۱۳۹۴). نتایج مطالعه کاستا و مک کری^۱ (۱۹۹۲) نشان داده است که زیرمقیاس‌های فرم کوتاه همسانی درونی مطلوبی دارند. آن‌ها ضریب آلفای بین ۰/۶۸ تا ۰/۸۶ را برای ویژگی‌های شخصیتی گزارش کرده‌اند. همچنین، هم‌بستگی بین فرم کوتاه و فرم بلند از ۰/۷۵ برای با وظیفه‌شناسی تا ۰/۸۹ برای روان‌رنجورخویی متغیر بود. اعتبار بازآزمایی در دامنه‌ای بین ۰/۸۶ تا ۰/۹۰ قرار داشت (محمودی، ۱۳۹۴). در هنجاریابی این آزمون که توسط گروسی (۱۳۸۰) روی نمونه‌ای با حجم ۲۰۰۰ نفر از بین دانشجویان دانشگاه‌های تبریز، شیراز و دانشگاه‌های علوم

پزشکی این دو شهر صورت گرفت، ضریب هم‌بستگی پنج عامل اصلی را بین ۰/۵۶ تا ۰/۸۷ گزارش کرده است. ضرایب آلفای کرونباخ در هر یک از عوامل اصلی روان‌رنجورخویی، برون‌گرایی، تجربه‌پذیری، توافق و وظیفه‌شناسی به ترتیب ۰/۷۳، ۰/۵۶، ۰/۶۸ و ۰/۸۷ به دست آمد. جهت بررسی اعتبار محتوایی این آزمون از هم‌بستگی بین دو فرم گزارش شخصی و فرم ارزیابی مشاهده‌گر استفاده شد که حداکثر هم‌بستگی به میزان ۰/۶۶ در عامل برون‌گرایی و حداقل آن به میزان ۰/۴۵ در عامل سازگاری بود (محمودی، ۱۳۹۴).

پرسش‌نامه جهت‌گیری دینی: پرسش‌نامه جهت‌گیری دین‌داری آلپورت شامل ۲۱ جمله است که به آزمودنی ارائه می‌شود و بعد از اطمینان بخشیدن به وی در حفظ امانت‌داری پاسخ‌های ارائه‌شده از طرف آزمودنی، از او خواسته می‌شود با کمال صداقت، احساس و نگرش خود به هر یک از عبارات را با علامت زدن و انتخاب یکی از گزینه‌ها مشخص کند. سؤالات آزمون دارای چهار گزینه: الف) کاملاً مخالفم، ب) تقریباً مخالفم، ج) تقریباً موافقم، د) کاملاً موافقم است. بر همین اساس این پرسش‌نامه بر اساس یک مقیاس چهاردرجه‌ای لیکرت از ۱ تا ۴ نمره‌گذاری می‌شود. این پرسش‌نامه نقطه برش ندارد و هر چه آزمودنی‌ها در مقیاس‌های موردبررسی نمرات بیشتری به دست آورند بیشتر دارای آن صفت هستند. آزمون محدودیت زمانی ندارد و همچنین این پرسش‌نامه محدودیت سنی ندارد و از ۱۶ سالگی به بالا قابل اجراست. این آزمون در سال ۱۳۷۷ در ایران ترجمه و هنجاریابی شده که اعتبار و روایی آن توسط جان بزرگی (۱۳۷۷) به دست آمده است. همسانی درونی آن با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۷۱ و پایایی بازآزمایی آن ۰/۷۴ است. در این مقیاس، گزینه‌های عبارات ۱ تا ۱۲ جهت‌گیری دین‌داری برونی و عبارات ۱۳ تا ۲۱ جهت‌گیری دین‌داری درونی را می‌سنجند. آلپورت و راس در سال ۱۹۶۷ این مقیاس را برای سنجش جهت‌گیری‌های دین‌داری درونی و بیرونی تهیه کردند. در مطالعات اولیه‌ای که صورت گرفت، مشاهده شد که هم‌بستگی جهت‌گیری برونی و درونی ۰/۲۱ است.

مقیاس خطرپذیری نوجوانان ایرانی: مقیاس خطرپذیری نوجوانان ایرانی را زاده محمدی و همکاران در سال ۱۳۹۰ طراحی کرده‌اند. این مقیاس شامل ۳۸ گویه برای سنجش آسیب‌پذیری نوجوانان در مقابل ۷ دسته رفتارهای پرخطر (خشونت، سیگار کشیدن، مصرف مواد مخدر، مصرف الکل، رابطه و رفتار جنسی، گرایش به جنس مخالف، و رانندگی خطرناک) است که آن‌ها را در یک مقیاس ۵ گزینه‌ای بررسی می‌کند. آزمون کفایت

نمونه‌گیری کایرز - مایر - اولکین (KMO^۱) برابر با ۰/۹۵۲ و در سطح بسیار مطلوب و رضایت‌بخش بوده و آزمون کرویت بارتلت از نظر آماری معنادار بود. میزان آلفای کرونباخ برای راندگی خطرناک ۰/۷۴، سیگار ۰/۹۳، مواد مخدر و روان‌گردان ۰/۹۰، خشونت ۰/۷۸، دوستی با جنس مخالف ۰/۸۳ و رابطه و رفتار جنسی ۰/۸۷ به دست آمد.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها: در این پژوهش، جهت بررسی داده‌های آماری از نرم‌افزار اس.پی.اس.اس. نسخه ۲۳ استفاده شده است. همچنین، برای تجزیه و تحلیل داده‌های حاصل از پرسش‌نامه‌ها، از آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و آمار استنباطی (تحلیل واریانس یک‌طرفه) استفاده شده است.

یافته‌ها

یافته‌های این پژوهش در دو بخش ارائه شده است. در بخش اول یافته‌های توصیفی مانند میانگین و انحراف استاندارد و در بخش دوم یافته‌های استنباطی شامل بررسی معناداری تفاوت متغیرها با استفاده از تحلیل واریانس یک‌طرفه یا مانواست.

در جدول ۱ مشخصه‌های آمار توصیفی نمرات آزمودنی‌ها در پرسش‌نامه عامل‌های شخصیتی و دین‌داری درونی و بیرونی ارائه شده است.

جدول ۱ میانگین و انحراف استاندارد عامل‌های شخصیتی و دین‌داری درونی و بیرونی

متغیر	گروه‌ها	میانگین	انحراف استاندارد
تجربه‌پذیری	نوجوانان با رفتارهای پرخطر	۲۷/۴۸	۱۰/۳۹
	نوجوانان بدون رفتارهای پرخطر	۲۱/۳۹	۶/۴۶
وظیفه‌شناسی	نوجوانان با رفتارهای پرخطر	۲۰/۵۰	۵/۲۸
	نوجوانان بدون رفتارهای پرخطر	۲۴/۷۶	۷/۴۴
برون‌گرایی	نوجوانان با رفتارهای پرخطر	۲۸/۷۲	۱۰/۵۵
	نوجوانان بدون رفتارهای پرخطر	۲۲/۳۲	۵/۸۹
توافق	نوجوانان با رفتارهای پرخطر	۲۲/۸۶	۵/۴۳
	نوجوانان بدون رفتارهای پرخطر	۲۶/۰۸	۸/۷۸
روان‌رنجورخویی	نوجوانان با رفتارهای پرخطر	۲۵/۲۳	۸/۵۶
	نوجوانان بدون رفتارهای پرخطر	۲۰/۶۶	۵/۱۷

1. Kaiser-Meyer-Olkin Measure of sampling adequacy

ادامه جدول ۱

متغیر	گروه‌ها	میانگین	انحراف استاندارد
باور دین داری درونی	نوجوانان با رفتارهای پرخطر	۴۶/۲۸	۱۳/۶۶
	نوجوانان بدون رفتارهای پرخطر	۵۹/۴۶	۱۵/۴۶
باور دین داری بیرونی	نوجوانان با رفتارهای پرخطر	۳۷/۶۶	۱۰/۷۷
	نوجوانان بدون رفتارهای پرخطر	۴۴/۶۷	۱۲/۴۶

همان‌طور که در جدول ۱ ملاحظه می‌شود، نوجوانان دارای رفتارهای پرخطر در عامل‌های شخصیتی تجربه‌پذیری، برون‌گرایی و روان‌رنجورخویی میانگین بالاتری نسبت به نوجوانان بدون رفتارهای پرخطر دارند. همچنین، نوجوانان بدون رفتارهای پرخطر در عامل‌های شخصیتی وظیفه‌شناسی و توافق نسبت به نوجوانان با رفتارهای پرخطر میانگین بالاتری دارند. همچنین، نوجوانان دارای رفتارهای پرخطر در دین‌داری درونی و بیرونی میانگین پایین‌تری نسبت به نوجوانان بدون رفتارهای پرخطر دارند.

به منظور بررسی طبیعی بودن توزیع نمرات از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف استفاده شد. نتایج این آزمون در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲ نتیجه آزمون کولموگروف - اسمیرنوف

منبع	K-S	سطح معناداری
عامل‌های شخصیتی	۰/۴۸۸	۰/۲۰۳
جهت‌گیری دینی	۰/۵۶۴	۰/۱۸۷

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، توزیع نمرات متغیرهای پژوهش نرمال است. از دیگر پیش‌فرض‌های استفاده از تحلیل واریانس یک‌طرفه (مانوا)، همگنی واریانس بین گروه‌های موردبررسی است. لذا، ابتدا باید آزمون کنیم که آیا واریانس نمرات دو گروه همگن هستند یا نه. این کار با آزمون لوین انجام می‌شود. جدول ۳ نشان‌دهنده نتایج این آزمون است.

جدول ۳ نتیجه آزمون لوین

منبع	مقدار	df 1	df 2	سطح معناداری
عامل‌های شخصیتی	۰/۳۳۴	۱	۲۸	۰/۵۴۷
جهت‌گیری دینی	۰/۴۳۶	۱	۲۸	۰/۶۲۳

همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، مقدار این آزمون بزرگ است. بنابراین، در سطح خطای ۰/۰۵ یا ۰/۰۱ فرضیه همگنی واریانس نمرات دو گروه تأیید می‌شود.

بین مؤلفه‌های شخصیتی نوجوانان با و بدون رفتارهای پرخطر تفاوت وجود دارد. به‌منظور بررسی معناداری تفاوت بین دو گروه از تحلیل واریانس یک‌طرفه استفاده شد که نتایج آن در جدول ۴ ارائه شده است.

جدول ۴ تحلیل واریانس یک‌طرفه به‌منظور مقایسه مؤلفه‌های شخصیتی گروه‌ها

سطح معناداری	F	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	شاخص‌ها	متغیر
۰/۰۰۱	۴/۳۸	۸۹/۱۲	۲	۱۷۸/۲۴۰	بین‌گروهی	گشودگی به تجربه
		۱/۱۲۳	۳۳۶	۳۷۷/۳۹۰	درون‌گروهی	
			۳۳۸	۵۵۵/۶۳۰	کل	
۰/۰۰۱	۴/۵۹	۸۱/۷۲	۲	۱۶۳/۴۴۶	بین‌گروهی	مسئولیت‌پذیری
		۰/۸۲۷	۳۳۶	۲۷۸/۰۹۹	درون‌گروهی	
			۳۳۸	۴۴۱/۵۴۵	کل	
۰/۰۰۱	۴/۲۱	۸۵/۲۳	۲	۱۷۰/۴۷۶	بین‌گروهی	برون‌گرایی
		۰/۹۳۷	۳۳۶	۳۱۵/۱۱۶	درون‌گروهی	
			۳۳۸	۴۸۵/۵۹۲	کل	
۰/۰۰۱	۵/۸۰	۸۹/۱۲	۲	۱۸۳/۷۷۶	بین‌گروهی	دل‌پذیر بودن
		۱/۴۸۶	۳۳۶	۴۹۹/۳۳۲	درون‌گروهی	
			۳۳۸	۶۸۳/۱۰۸	کل	
۰/۰۰۱	۴/۷۹	۸۱/۷۲	۲	۱۹۰/۵۵۶	بین‌گروهی	روان‌رنجوری
		۱/۲۱۴	۳۳۶	۴۰۸/۱۱۲	درون‌گروهی	
			۳۳۸	۵۹۸/۶۶۸	کل	

همان‌طور که در جدول ۴ ملاحظه می‌شود، مقادیر سطح معناداری متغیر مؤلفه‌های شخصیتی از ۰/۰۵ کم‌تر است و لذا با ۹۵ درصد اطمینان می‌توان گفت که بین مؤلفه‌های شخصیتی نوجوانان با و بدون رفتارهای پرخطر تفاوت معنادار وجود دارد.

بین باورهای مذهبی درونی و بیرونی نوجوانان با و بدون رفتارهای پرخطر تفاوت وجود دارد.

به منظور بررسی معناداری تفاوت بین دو گروه از تحلیل واریانس یک طرفه استفاده شد که نتایج آن در جدول ۵ ارائه شده است.

جدول ۵ تحلیل واریانس یک طرفه به منظور مقایسه باورهای مذهبی درونی و بیرونی گروه‌ها

متغیر	شاخص‌ها	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری
باور مذهبی درونی	بین گروهی	۱۵۸/۷۷۸	۲	۷۹/۳۸	۳/۷۹	۰/۰۰۱
	درون گروهی	۲۹۸/۳۳۴	۳۳۶	۰/۸۸۷		
	کل	۴۵۷/۱۱۲	۳۳۸			
باور مذهبی بیرونی	بین گروهی	۱۴۹/۳۳۳	۲	۷۴/۶۶	۳/۴۳	۰/۰۰۱
	درون گروهی	۲۱۶/۱۱۳	۳۳۶	۰/۶۴۳		
	کل	۳۶۵/۴۴۶	۳۳۸			

همان‌طور که در جدول ۵ ملاحظه می‌شود، مقادیر سطح معناداری متغیر باورهای مذهبی درونی و بیرونی از ۰/۰۵ کمتر است و لذا با ۹۵ درصد اطمینان می‌توان گفت که بین باورهای مذهبی درونی و بیرونی نوجوانان با و بدون رفتارهای پرخطر تفاوت معنادار وجود دارد.

نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش، مقایسه عامل‌های شخصیتی و دین‌داری درونی و بیرونی نوجوانان با و بدون رفتارهای پرخطر بود. در این راستا، نتایج با توجه به سطح معناداری نشان داد بین نوجوانان با و بدون رفتارهای پرخطر از نظر میزان عامل‌های شخصیتی تفاوت معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر، میانگین نمرات نوجوانان با رفتارهای پرخطر در عامل‌های شخصیتی تجربه‌پذیری، برون‌گرایی و روان‌رنجورخویی بالاتر از میانگین نوجوانان بدون رفتارهای پرخطر و میانگین نمرات سایر عامل‌های شخصیتی یعنی توافق‌پذیر بودن و وظیفه‌شناسی در نوجوانان بدون رفتارهای پرخطر از میانگین نوجوانان با رفتارهای پرخطر بالاتر است. این یافته به‌طور ضمنی با نتایج پژوهش میرشکاری (۱۳۹۶)، زراعی و

بلقان آبادی (۱۳۹۶)، مختارنیا (۱۳۹۴) و نیکولسون^۱ و همکاران (۲۰۰۵) همسو است. در تبیین این یافته می‌توان این‌گونه بیان کرد: افرادی که ویژگی روان رنجورخویی بالایی دارند، جهت کاهش علائم روان رنجور خود از جمله اضطراب و افسردگی به سمت این گونه رفتارهای پرخطر روی می‌آورند. در صورتی که همین ویژگی‌های روان رنجور ممکن است مانع از ارتکاب رفتارهای پرخطر دیگری شود که به شور و انرژی نیاز دارند. به عبارتی، تفاوت این یافته می‌تواند به نوع رفتارهای پرخطر مورد بررسی در مطالعات انجام شده، مربوط شود. مشخصه‌های تمایل به معاشرت، خون‌گرمی، جرئت‌مندی، جست‌وجوی محرک و فعال بودن در افراد برون‌گرا می‌تواند در سوق دادن افراد به سمت ارتکاب رفتارهای پرخطر اثرگذار باشد. به نظر می‌رسد این افراد برای داشتن تجارب تازه و هیجان‌آمیز حتی دارای درجاتی از خطرات اجتماعی و فیزیکی، کنجکاو و مشتاق و بادل و جرئت باشند. افراد با تجربه‌پذیری، زندگی سرشار از تجربه دارند، کنجکاو و خلاق‌اند و در مقایسه با افراد بسته، احساسات مثبت و منفی فراوانی دارند. تبیینی که می‌توان در ارتباط با این نتیجه اشاره کرد این است که صفات کنجکاو و حساسیت هیجانی در افراد تجربه‌پذیر، احتمالاً می‌تواند دلیل خوبی برای جذب شدن این افراد به سمت رفتارهای پرخطر باشد. افراد توافق‌پذیر دارای برخی ویژگی‌های متمایز هستند که عبارت‌اند از: نوع دوستی و کمک به دیگران، تواضع، سادگی، اعتماد، آمادگی برای دفاع از حق فردی، پیش‌روی به سمت جنبه‌های مثبت اجتماعی و سلامت روانی بیشتر. به دلیل وجود برخی از ویژگی‌های مذکور از جمله سادگی و اعتماد است که افراد توافق‌پذیر، نمره کمی در رفتارهای پرخطر کسب می‌کنند. به این معنی که افراد توافق‌پذیر کمتر به سوی رفتارهای پرخطر سوق پیدا می‌کنند. افراد وظیفه‌شناس به دلیل وجود ویژگی‌هایی مانند توانایی کنترل تکانه‌ها و تمایلات، به کارگیری طرح و برنامه در رفتار خود برای رسیدن به اهداف، نمره بالا در زمینه‌های حرفه‌ای و دانشگاهی، دقیق و محتاط بودن، انعطاف‌پذیری، وقت‌شناسی و قابلیت اعتماد، کمتر در رفتارهای پرخطر درگیر می‌شوند.

همچنین، نتایج با توجه به سطح معناداری نشان داد بین نوجوانان با و بدون رفتارهای پرخطر از نظر میزان عامل‌های شخصیتی تفاوت معناداری وجود دارد. به عبارت دیگر، میانگین نمرات نوجوانان با رفتارهای پرخطر در عامل‌های شخصیتی برون‌گرایی و روان رنجورخویی بالاتر از میانگین نوجوانان بدون رفتارهای پرخطر و میانگین نمرات سایر

عامل‌های شخصیتی یعنی تجربه‌پذیری، توافق و وظیفه‌شناسی نوجوانان بدون رفتارهای پرخطر از میانگین نوجوانان با رفتارهای پرخطر بالاتر است. این یافته به‌طور ضمنی با نتایج پژوهش اقدام‌پور و حاصلی (۱۳۹۷)، احمدی و شاحسنی (۱۳۹۶) و نسایان (۱۳۹۵)، گولد و همکاران (۲۰۱۷)، سینها و همکاران (۲۰۱۶)، کوئینگ (۲۰۱۵) همسو است. در تبیین این یافته می‌توان این‌گونه بیان کرد: تسی^۱ (۲۰۰۳) معنویت را حسی والا می‌داند که شور و شوق‌گرایی و کنش‌انسان برای عدالت‌خواهی و انصاف را افزایش می‌دهد و هم‌نوایی و پیوستگی با خود و جهان آفرینش پدید می‌آورد. برخی از روان‌شناسان مانند وست^۲ (۱۳۸۳) معنویت را تلاش بشر برای پاسخ دادن به چراهای زندگی تعریف کرده‌اند. دین به‌منزله ساختاری گسترده که متشکل از برنامه‌های زیادی برای هدایت بشر است، شامل عناصری از خویش‌داری^۳ است، زیرا راهنمایی‌ها و قواعد خاص اخلاقی به‌منظور کنترل خود و امتناع از برخی رفتارها را در اختیار فرد قرار می‌دهد. دین می‌تواند در فرایند اکتساب و درونی‌سازی به ساختارهای شخصیتی سالم‌تر و مطلوب‌تر منجر شود. در این زمینه چارچوب‌های دینی، الگویی را ارائه می‌دهند که به شکل‌گیری ویژگی‌های تعدیل‌یافته‌تر شخصیتی منجر می‌شود و یا آموزه‌های دینی امکان شکل‌گیری الگوی شخصیتی تکامل‌یافته‌تر را فراهم می‌کند. دین می‌تواند بر گرایش به رفتارهای پرخطر از طریق برقراری یک نظم اخلاقی اثر بگذارد. دین راهنمایی‌ها یا قواعد خاص اخلاقی به‌منظور کنترل خویش‌داری و عفت از قبیل امتناع از مصرف الکل در اختیار فرد قرار می‌دهد. علاوه بر این، دین به تسهیل تجربه معنوی کمک می‌کند و تجربه معنوی نیز می‌تواند تعهدات اخلاقی را تحکیم بخشد و از این راه مانع انحرافات اجتماعی شود. سازوکار دیگر تأثیر دین آن است که می‌تواند از طریق مهارت‌ها و دانش‌هایی که فرد در طی زندگی خود کسب می‌کند، از رفتارهای پرخطر پیشگیری کند. دین می‌تواند یک نظام معنایی شامل هدف‌دار بودن زندگی، احساس خودارزشمندی مثبت، و خود را شایسته احترام دانستن بنا کند. این نظام معنایی می‌تواند مانع از خطرپذیری و رفتار هیجان‌طلبانه و درنهایت به کاهش رفتارهای پرخطر در فرد منجر شود. بنابراین، به‌نظر می‌رسد افراد دارای باورهای دینی، دین را در مرکز هویت خویش و عامل اصلی انگیزش در زندگی خود می‌دانند. همچنین، دین با افزایش خودکنترلی در فرد، به وی جرئت نه گفتن به دوستان با رفتارهای

1. Tacey

2. West

3. self-control

پرخاطر مانند مصرف الکل، مواد و ... را می‌دهد، لذا نقش بازدارنده را در رفتارهای پرخاطر ایفا می‌کند. سرانجام اینکه دین می‌تواند با ایجاد حس خودارزشمندی و احترام مانع از انجام رفتارهای پرخاطر در نوجوانان شود.

در این پژوهش محدودیت‌هایی وجود داشت، از جمله: الف) کاربرد ابزارهای خود گزارشی با این مشکل همراه است که ممکن است آزمودنی‌ها در ابراز مشکلات خود و پاسخ به پرسش‌نامه‌ها صداقت کامل نداشته باشند. ب) روش نمونه‌گیری در دسترس نیز تعمیم‌پذیری این مطالعه را به جامعه آماری محدود می‌سازد. ج) صرفاً دانش‌آموزان در آن شرکت داشته‌اند و توان تعمیم یافته‌های پژوهش فوق را به دیگر نوجوانان محدود می‌کند و این امر محدودیت‌هایی را در اعتبار بیرونی پژوهش سبب می‌شود. د) دانش‌آموزان شرکت‌کننده در این پژوهش شامل مقطع دوم متوسطه بودند. لذا، در تعمیم نتایج به مقطع اول متوسطه باید احتیاط کرد. در این راستا، پیشنهاد می‌شود: الف) در پژوهش‌های آتی، علاوه بر پرسش‌نامه از ابزارهای دیگری مانند مصاحبه عمیق استفاده شود. ب) به منظور کنترل تفاوت‌های فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی آزمودنی‌ها در مناطق مختلف، منطقه‌ای خاص انتخاب شود تا میزان تعمیم‌پذیری نتایج افزایش یابد. ج) در پژوهش‌های آتی، متغیرهای مورد بررسی در این پژوهش در میان نوجوانان دختر و پسر نیز مطالعه و نتایج آن با نتایج این پژوهش مقایسه شود. د) در پژوهش‌های آتی، از روش نمونه‌گیری تصادفی استفاده شود.

بر اساس نتایج به دست آمده از لحاظ کاربردی، با توجه به نقش محافظ‌باورهای دینی در گرایش به رفتارهای پرخاطر نوجوانان، به والدین و مراکز آموزشی پیشنهاد می‌شود جهت کاهش گرایش به رفتارهای پرخاطر مانند مصرف مواد، مشروبات الکلی و ... به تقویت باورهای دینی در نوجوانان با روش‌های مورد قبول نوجوانان اقدام کنند. تهیه و تنظیم بروشورهای آموزشی در مدارس و نهادهای فرهنگی اجتماعی در زمینه رفتارهای پرخاطر و عوامل مؤثر در ارتکاب آن‌ها نیز تأثیر بسزایی در جلوگیری از افزایش فراوانی این رفتارها در دانش‌آموزان نوجوان خواهد داشت. پیشنهاد می‌شود سطح آگاهی والدین و مربیان در زمینه مسائل تربیتی و عوامل اثرگذار بر شکل‌گیری شخصیت فرزندان آنان، به‌ویژه در دوران کودکی، ارتقا داده شود؛ به طوری که آنان آگاهانه در فرایند تربیت فرزندان خود مانع از شکل‌گیری ویژگی‌های شخصیتی‌ای شوند که در ارتکاب رفتارهای پرخاطر اثرگذارند و ویژگی‌هایی را در فرزندان خود رشد دهند که در مقابله با این رفتارها یاری‌رسان‌اند.

منابع

- آقابائی، ن. (۱۳۹۱). رابطه صداقت و فروتنی با شخصیت، دین، و بهزیستی فاعلی. *روان‌شناسی و دین*، ۱۹، ۴۰-۲۵.
- اسماعیل‌زاده، ه.، اسدی، م.، میری، م.، و کرامتکار، م. (۱۳۹۳). بررسی شیوع رفتارهای پرخطر در بین نوجوانان شهر قزوین در سال‌های ۹۱-۱۳۹۰. *اپیدمیولوژی ایران*، ۱۰ (۳)، ۸۲-۷۵.
- اکبری، م.، و زارع، ح. (۱۳۹۱). پیش‌بینی رفتارهای مخاطره‌آمیز در نوجوانان و ارتباط آن با هیجان‌طلبی و سبک‌های تصمیم‌گیری. *پژوهش در سلامت روان‌شناختی*، ۶ (۱)، ۶۵-۵۷.
- احمدی، ح. (۱۳۸۴). *جامعه‌شناسی انحرافات*. تهران: سمت.
- اقدام‌پور، ف.، و حاصلی، آ. (۱۳۹۷). نقش مذهب و معنویت در رفتارهای جنسی جوانان ایرانی: مرور سیستماتیک مقالات منتشر شده. *مجله دانشگاه علوم پزشکی مازندران*، ۲۸ (۱۶۲)، ۱۷۵-۱۸۶.
- احمدی، ح.، و شاحسنی، ع. (۱۳۹۶). بررسی نقش پای‌بندی به دین در پیشگیری از رفتارهای پرخطر در میان جوانان ۱۸-۳۰ ساله شهرستان‌های استهبان و فسا. *فصلنامه دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر*، ۱۱ (۳۶)، ۳۴-۱.
- تقوی، س. م. (۱۳۹۴). بررسی مقایسه راهبردهای مقابله‌ای، کیفیت زندگی و ویژگی‌های شخصیتی زنان متأهل مبتلا به دیابت و زنان سالم. *پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی*. دانشکده علوم انسانی. دانشگاه علوم تحقیقات شاهرود.
- جان‌بزرگی، م. (۱۳۸۶). جهت‌گیری مذهبی و سلامت روان. *مجله پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی شهید بهشتی*، ۳۱ (۴)، ۴۵۰-۳۴۵.
- جان‌بزرگی، م. (۱۳۷۷). بررسی اثربخشی روان‌درمانگری با و بدون جهت‌گیری مذهبی اسلامی بر اضطراب و تنیدگی. *روان‌شناسی*، ۸ (۱)، ۳۴۳-۳۶۸.
- زراعی، م.، و بلقان‌آبادی، م. (۱۳۹۶). مقایسه نشانگان بالینی و ویژگی‌های شخصیتی رانندگان پرخطر و عادی. *تحقیقات علوم رفتاری*، ۱۵ (۴)، ۴۷۴-۴۷۹.
- قره‌داغی، ع.، محمودی، ج.، و اصل فتاحی، ب. (۱۳۹۱). پیش‌بینی رفتارهای پرخطر بر اساس جهت‌گیری مذهبی و سبک مقابله‌ای در دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه شهرستان مرند. *زن و مطالعات خانواده*، ۴ (۱۵)، ۱۴۹-۱۶۶.
- کازمینی، ت.، و مدرس غروی، م. (۱۳۹۲). رابطه بین ویژگی‌های شخصیتی و رفتارهای پرخطر در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی مشهد. *مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان*، ۱۲ (۱)، ۲۶-۱۵.
- گروسی فرشی، م.، مهریار، ا.، و قاضی طباطبایی، س. (۱۳۸۰). کاربرد آزمون جدید شخصیتی نتو (NEO) و بررسی تحلیل ویژگی‌ها و ساختار عاملی آن در بین دانشجویان دانشگاه‌های ایران. *مجله علوم انسانی الزهرا*، ۱۱ (۳۹)، ۱۷۳-۱۹۸.
- میرشکاری، ح. (۱۳۹۶). تبیین رفتار رانندگی پرخطر بر اساس ویژگی‌های شخصیتی در بین رانندگان خطرآفرین شهر زاهدان. *دومین کنگره ملی روان‌شناسی و آسیب‌های روانی - اجتماعی*. چابهار: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی زاهدان، شورای هماهنگی ستاد مبارزه با مواد مخدر استانداری استان سیستان و بلوچستان، سازمان منطقه آزاد تجاری صنعتی چابهار و سایر دستگاه‌های علمی و اجرایی استان.

مختارنیا، ا. (۱۳۹۴). رابطه ویژگی‌های شخصیتی و نگرش به اعتیاد با گرایش به رفتارهای پرخطر در بین نوجوانان: با نقش میانجی‌گری تعارضات خانواده. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه شهید بهشتی تهران. نساییان، ع. (۱۳۹۵). رابطه بین جهت‌گیری مذهبی و خطرپذیری جنسی. کنگره ملی نماز و سلامت روان. تهران: دانشگاه تهران.

محمودی، ا. (۱۳۹۴). اثربخشی آموزش مهارت‌های ارتباطی مبتنی بر مذهب محور بر افزایش رضایت‌مندی زناشویی و کاهش تعارضات زناشویی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرگان.

وست، و. (۱۳۸۳). روان‌درمانی و معنویت. ترجمه س. ع. شیرافکن، و ش. شهیدی. تهران: رشد. یاریاری، ف.، کشاورزی، ف.، و رسولی، ع. (۱۳۹۴). نقش باورهای فراشناختی و نگرش به روابط قبل از ازدواج در پیش‌بینی رفتارهای پرخطر نوجوانان. پژوهش در سلامت روان‌شناختی، ۹ (۲)، ۲۵-۳۳. جهانشاهی، م.، و احمدی، خ. (۱۳۹۷). بررسی اثربخشی آموزش حیا بر کاهش اعتیاد به اینترنت و رفتارهای پرخطر در دختران نوجوان. روان‌شناسی فرهنگی، ۲ (۱)، ۱-۱۴.

- Costa, P. T. Jr., & McCrae, R. R. (1992). *NEO PI-R Professional Manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources, Inc.
- Gilbert, S. S. (2008). The influence of Islam on aids prevention among Senegalese university students. *Aids Education and Prevention*, 20 (5), 399-407.
- Goggin, K., Malcarne, T. S., Murray, K. A., Metcalf, K., & Wallston, A. (2007). Do religious and control cognitions predict risky behavior? Development and validation of the sexual risk behavior-related god locus of control scale for adolescents. *Journal of Cognitive Therapy and Research*, 31, 123-139.
- Gold, M. A., Shetel, A. V., Chiappetta, L., Young, A. J., Zuckoff, A., & Diclemente, C. C. (2017). Associations between religiosity and sexual and contraceptive behaviors. *Journal of Pediatric Adolescent Gynecology*, 23 (5), 290-297.
- Hunt, E., & McKay, E. A. (2015). What can be learned from adolescent time diary research?. *Journal of Adolesc Health*, 56 (3), 259-266.
- Koenig, M. D., & Harold, G. (2005). *Faith and Mental Health Religious Resources for Healing*. Templeton Foundation Press, Philadelphia and London.
- Koenig, H. G. (2015). Religion, spirituality, and health: A review and update. *International Scholarly Research Network ISRN Psychiatry*, 29 (3), 19-26.
- Nicholson, N., Soane, E., Fenton-O'Creevy, M., & William, P. (2005). Personality and domain-specific risk taking. *Journal of Risk Research*, 8 (2), 157-176.
- Onder, N. (2012). *The Mediating Role of Coping Strategies in the Basic Personality Traits and Locus of Control Relationships in Breast Cancer Patients*. [Dissertation]. Middle East Technical University.
- Sinha, J., Cnann, R. A., & Gelles, R. W. (2007). Adolescent risk behavior and religion: Findings from a national study. *Journal of Adolescence*, 30 (2), 231-249.
- Scarpa, A., & Haden, S. C. (2006). Community violence victimization and aggressive behavior: The moderating effects of coping. *Aggressive Behavior*, 32 (5), 502-515.
- Tacey, D. J. (2003). *The Spirituality Revolution. The Emergence of Contemporary Spirituality*. Sydney, Australia: Harper Collins publishers.